

Śladami żydowskiego Wrocławia

Laura Cohen jest amerykańską dziennikarką, która przyjechała do Polski, by napisać szczegółowy przewodnik po żydowskim dziedzictwie Europy. Spędziła kilka dni poznając żydowską przeszłość Wrocławia i skrupulatnie robiąc notatki w notesie, ale tuż przed powrotem do Nowego Jorku wylała na niego kawę. Duża część jej zapisków stała się nieczytelna. Pomóżcie jej uzupełniając brakujące informacje!

1

Pomnik „Igllica” na Placu Solnym

Żydzi mieszkają we Wrocławiu już od czasów średniowiecza. Najstarszym zabytkiem potwierdzającym ich obecność w mieście jest nagrobek z 1203 roku. W tym okresie Żydzi padali ofiarą pogromów. W wyniku najtragiczniejszego w 1453 roku spalono 41 osób, a Żydzi zostali wypędzeni z Wrocławia i nie mogli oficjalnie osiedlać się w mieście aż do przełomu XVIII i XIX wieku.

Z tym wydarzeniem wiąże się powstała wtedy wylicznanka:

Entliczek, pentliczek,
czerwony stoliczek,
Pana Jana Kapistrana,
na kogo wypadnie,
temu ręka odpadnie!

Pójdźcie do punktu informacji turystycznej przy Rynek 14 (czynny codziennie 9-19). Korzystając z dostępnego tam „Przewodnika po Wrocławiu” napisanego przez Małgorzatę Ulrich-Kornacką dowiedzcie się:

- Kim był Jan Kapistran?
- Jaki był jego udział w pogromie w 1453 roku?

2

Kamienica przy Rynku 25

Przełom XIX i XX wieku to okres największej aktywności żydowskiej we wszystkich dziedzinach życia miasta. Choć w 1910 roku Żydzi stanowili tylko około 4% mieszkańców Wrocławia, to należało do nich większość domów handlowych przy Rynku, w tym także kamienica przy Rynku 25, dawniej dom handlowy firmy „Stein&Kosłowski”. Na wschodniej ścianie Rynku (tej z MacDonaldem) zachowały się budynki dwóch dawnych żydowskich domów handlowych. Mieszczą się w nich obecnie restauracja „Sphinx” i bar „Feniks”.

Wejdźcie do baru i zapiszcie składniki sałatki żydowskiej.

Na ścianie budynku obok szyldu „RESTAURACJA” znajduje się tablica z informacjami. Zapiszcie:

- nazwisko dawnych właścicieli
- numer kamienicy.

3

Pomnik upamiętniający spaloną w 1938 Synagogę na Wygonie, ulica Łąkowa

Stoicie przy pomniku upamiętniającym Synagogę na Wygonie spaloną podczas „Nocy Kryształowej” w 1938 roku. Należała do nurtu judaizmu reformowanego, który poprzez złagodzenie wymagań religijnych umożliwił łączenie bycia przykładowym niemieckim obywatelem z wyznawaniem judaizmu. Dojście Hitlera do władzy przyniosło ze sobą ustawy antyżydowskie stopniowo wykluczające Żydów ze społeczeństwa. Noc Kryształowa, w trakcie której palono synagogi i zdemolowano mienie żydowskie, była ostatecznym znakiem ich wyrzucenia poza nawias.

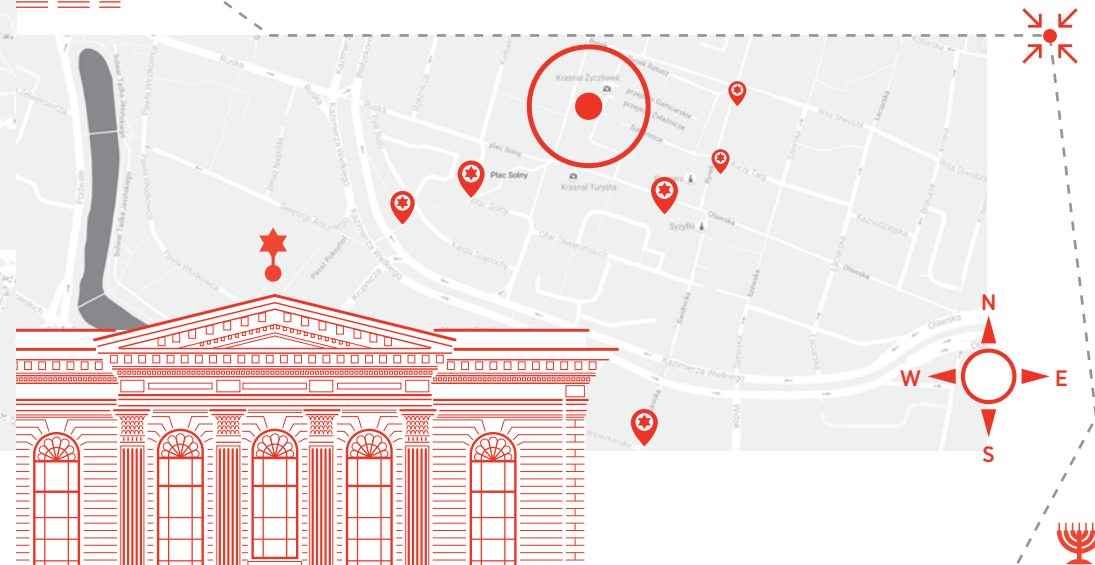
Policzcie:

- Ile lat istniała synagoga?
- W ilu językach widnieje napis na pomniku? Jakie to języki?

HUMANITY IN ACTION
POLSKA

ŚLADAMI ŻYDOWSKIEGO WROCŁAWIA
Gra miejska ...
WROCŁAW

www.uprzedzprzedzenia.org
www.humanityinaction.org
www.facebook.com/HIA Polska

Scenariusz gry udostępniony na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjny-Bez utworów zależnych 3.0 Polska (CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Fundacja Humanity in Action Polska

OPRACOWANIE GRAFICZNE: Magdalena Małczyńska-Umeda

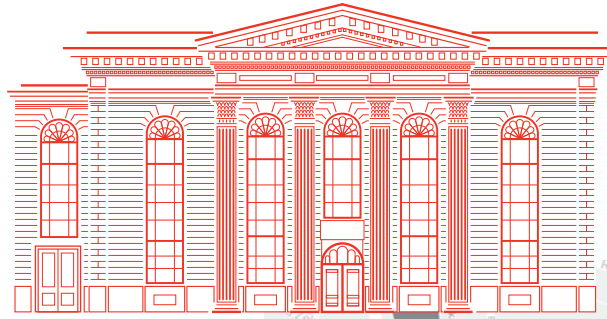
KONSULTACJE NAUKOWE: dr Marcin Sztyzisz

KONSULTACJE MERYTORYCZNE: Grażyna Baranowska, Przemysław Iwanek, Monika Mazur-Rafał, Alicja Podbielska, Magdalena Szarota

AUTOR: Jan Kirschenbaum

Gra miejska

WROCŁAW

4

Brama przy ulicy Świdnickiej, pomiędzy kawiarnią Tutti Frutti, a Domem Handlowym Podwale

Uważajcie pod nogi! Przy wejściu do bramy znajdziecie dwie małe tabliczki z mosiądzu. To **Stolpersteine** (niemiecki: kamienie, o które się potykamy). Od lat 90-tych pojawiają się w różnych miastach Europy, upamiętniając miejsca, w których mieszkali ofiary nazistowskiego reżimu, głównie Żydzi. We Wrocławiu znajdują się w trzech miejscach.

Wypiszcie:

- Kto mieszkał w tym domu?

5

Świdnicka 28, wejście do Sceny Kameralnej Teatru Polskiego we Wrocławiu (w podwórku)

Nieliczni Żydzi niemieccy, którzy przeżyli Zagładę, nie zostali we Wrocławiu. Po wojnie większość polskich Żydów, którzy ocalili osiedliło się na Dolnym Śląsku. We Wrocławiu działał **Dolnośląski Teatr Żydowski**, który mieścił się w budynku obecnej Sceny Kameralnej Teatru Polskiego do marca 1968 roku, kiedy w rezultacie kampanii antysemitycznej został odebrany społeczności żydowskiej. Do tej pory mieści się tutaj **TSKŻ**, czyli najstarsza świecka organizacja żydowska Wrocławia działająca od 1950 roku, a od niedawna na budynku widnieją dwa murale o tematyce żydowskiej.

Na ścianie teatru znajdziecie tablicę upamiętniającą wybitną aktorkę i reżyserkę Dolnośląskiego Teatru Żydowskiego, która jak dotąd jest jedyną polską aktorką nominowaną do Oscara.

- Podajcie jej imię i nazwisko.

Stańcie na schodach teatru i spójrzcie w górę na plastikową tablicę obok bramy.

- Rozszyfrujcie skrót TSKŻ i zapiszcie pełną nazwę tej organizacji.

W bramie znajdziecie murale przedstawiające dwóch znanych lekarzy pochodzenia żydowskiego.

- Kogo przedstawiają?

6

Pomnik Bohaterów Getta przy Placu Bohaterów

Nowożytna społeczność żydowska Wrocławia zaczęła się ponownie formować pod koniec XVIII wieku w pobliżu **Placu Żydowskiego**, który w trzecią rocznicę Powstania w Getcie Warszawskim przemianowano na **Plac Bohaterów Getta**. We Wrocławiu getto nigdy nie istniało, ponieważ niemieccy Żydzi byli wywiezieni bezpośrednio do obozów zagłady na terenie Polski.

Odpowiedz na pytania:

- W którą rocznicę wzniesiony został ten pomnik?
- Jaki napis się na nim znajduje?

Postać, której nazwisko napotkaliście już podczas naszej gry, w każdą rocznicę Powstania w Getcie Warszawskim przynosiła złote kwiaty (najczęściej żonkile, które kwitną w kwietniu, miesiącu rocznicy Powstania) pod jego warszawski pomnik.

- Jak się nazywała?

7

Dziedziniec przed Synagogą Pod Białym Bocianem, ulica Włodkowica 5-9

Znajdujecie się na dziedzińcu **Synagogi Pod Białym Bocianem**, jedynej zachowanej synagogi Wrocławia. Z trzech stron otacza ją budynek, w którym od czasów jego powstania w 1901 roku aż do teraz mieszczą się biura wrocławskiej Gminy Żydowskiej.

Na budynku synagogi znajduje się tablica, która opisuje jej historię.

Uzupełnijcie:

- w jakim stylu została zaprojektowana:
- przez kogo:
- w którym roku:

Obok Synagogi Pod Białym Bocianem znajduje się szul, czyli mała synagoga służąca do cotygodniowych modlitw przez społeczność żydowską. Jej okna ozdabia kolorowy witraż autorstwa wrocławskiej żydowskiej malarki **Miry Żelchower-Aleksium**.

- Co jest na nim napisane?

Na tej samej ścianie znajduje się także tablica upamiętniająca niezwykle dramatyczne wydarzenia w dziejach niemieckiej społeczności żydowskiej Wrocławia.

Przeczytajcie i napiszcie:

- Jakie to były wydarzenia?
- Kiedy miały one miejsce?

Dobra robota! Pomogliście Laurze dokończyć pisać przewodnik, a przy okazji poznaliście żydowski Wrocław!

Toda raba i a szejnem dank

(dziękuję bardzo po hebrajsku i w jidysz)!

